

1.2 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selonteko 1.1. – 31.12.2023

1.2.1 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Kuntalain 14 §:n mukaan valtuuston tulee päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan politiikka vahvistettiin kunnanvaltuustossa 3.2.2014 § 3.

Siilinjärven kunnan hallintosäännön 78 §:n mukaan kunnanhallitus vastaa riskienhallinnan toteuttamisesta ja yhteensovittamisesta sekä päättää kunnan omaisuuden ja vastuiden vakuuttamisesta. Kunnanhallitus on vahvistanut Siilinjärven kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan yleisohjeen kokouksessaan 9.6.2014 § 133.

Siilinjärven kuntakonserniohje on vahvistettu KV 27.5.2019 § 18. Konserniyhtiöt ovat järjestäneet sisäisen tarkastuksensa ja riskienhallintansa Siilinjärven kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan yleisohjeen sekä konserniohjeen mukaisesti.

Kunnanjohtaja huolehtii kuntakonsernin tasolla riittävän ja toimivan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä. Kunnan johtoryhmä ja sisäinen tarkastus avustavat kuntakonsernin johtoa kokoamalla ja arvioimalla kuntakonsernin merkittäviä riskejä yhdessä palvelualueiden ja tytäryhteisöjen kanssa. Sisäinen tarkastus avustaa kunnanhallitusta ja kunnanjohtajaa heidän valvontavelvollisuuksiensa täyttämässä tarkastamalla ja arvioimalla sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta.

1.2.2 Kunnanhallituksen arvio konsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan nykytilasta

Siilinjärven kunnanhallituksen selonteko sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta vuodelta 2023 perustuu palvelualueiden ja konserniyhtiöiden antamiin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan selontekoihin. Lautakunnat ovat käsitelleet sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vuosittaisen talousarvioseurannan yhteydessä. Konserniyhtiöiden selonteko on laadittu.

Kuntakonsernin tavoitteiden toteutuminen

Asiaa on yksityiskohtaisemmin käsitelty tilinpäätöksen toimintakertomuksen palvelualueita koskevassa osiossa ja talousarvion toteutumisvertailuissa.

Taloussuunnitelmassa tavoitteet oli eritelty valtuusto- ja lautakuntatasoisiksi, joista jälkimmäiset olivat valtuustoon nähden vain informatiivisia. Tämä on selkeyttänyt tavoiteasetantaa ja tavoitteiden seurantaan.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Palvelualueiden sisäisen valvonnan vuosiraportteihin perustuen toimintaa on toteutettu ohjaavien säädösten ja määräysten mukaisesti. Kuntaan ei ole kohdistunut tai kohdistumassa vaateita, jotka johtuisivat esimerkiksi lakisääteisten tehtävien laiminlyönnistä.

Yksittäisistä viranhaltijapäätöksistä tehdyt oikaisuvaatimukset ja valitukset ovat olleet vähäisiä suhteessa päätösten kokonaismäärään. Näihin ei kohdistu taloudellisia korvausvaatimuksia.

Tuloksellisuuden arviointi

Tuloksellisuutta on arvioitu vuoden 2023 aikana eritasoisilla strategisilla mittareilla peilaten strategisiin tavoitteisiin: ketterä kehittäjä, hyvinvoiva arki ja elinvoimainen ympäristö. Vuonna 2023 toteutettiin asiakkaiden tyytyväisyyskyselyitä joukkoliikenteestä sekä sivistyspalveluista opetus-, varhaiskasvatus- ja kansalaisopiston palveluista.

Tuloksellisuuden arviointi perustuu taloussuunnitelmaan kirjattujen taloudellisille ja toiminnallisille tavoitteille asetettujen mittareiden seurantaan ja arviointiin. Lisäksi kuukausittain laaditaan talouden estimaatti ja palvelualueet seuraavat talouden toteutumista systemaattisesti.

Omaisuuksien ja palveluiden hankinnan, luovutuksen sekä hoidon valvonta

Hankintavaltuudet on määritelty hallintosäännössä ja hankintaohjeessa sekä lautakunta- ja viranhaltijatasoisin delegointipäätöksin. Kunnan hankintaohjeistus on päivitetty vuoden 2023 alussa.

Hankintatoimi on järjestetty laajana maakunnallisena kokonaisuutena Sansia Oy:n kautta.

Kunnan omat hankinnat on hoidettu hankintoja koskevien säädösten mukaisesti, eivätkä kunnan hankintapäätökset ole olleet markkinaoikeuden käsiteltävänä. Yhteishankinnassa kilpailutettujen tuotteiden ostotoiminnan ja sähköisen

hankintamenettelyn käytännöt ovat vakiintuneet. Käytössä on hankintojen tilaajaportaali. Kiertonet-huutokauppaportaalia ja huutokauppatilaisuuksia käytetään käytöstä poistetun tavaran luovutukseen. Tietojärjestelmä- ja mobiililaitteiden hankinta ja elinkaaren hallinta tapahtuu leasing-sopimukseen sisältyvänä.

Kunnan hankinnoissa on noudatettu EU-pakotelainsäädäntöä. Ohjeita noudatetaan ja käyttöomaisuusluettelot ovat ajan tasalla 3StepIt-laiterekisterissä.

Sopimukset on pääsääntöisesti viety Dynasty-asianhallintajärjestelmään, mutta käytössä on vielä muitakin järjestelmiä ja vaihtelevia toimintatapoja. Sopimushallinnan käytännöissä on huomattu kehittämistarpeita.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiskohteet

Ulkoisen toimintaympäristön vaikutuksia koko kunnan tasolla, toimialoilla ja eri toiminnoissa arvioidaan strategia- ja talousarvioprosesseissa, talouden osavuosi- ja tilinpäätösraportoinneissa sekä tilinpäätöksen yhteydessä. Strategisten ja sitovuustason tavoitteiden toteutumista uhkaavia merkittävimpiä riskejä ja tavoitteisiin liittyviä uusia mahdollisuuksia tunnistetaan ja arvioidaan talousarvion tavoitteiden suunnittelu- ja seurantaprosesseissa. Tavoitteiden toteutumiseen liittyvien riskien tunnistamis- ja arviointiprosessi on ollut käytössä vuonna 2023.

Toimielinpäätöksenteon yhteydessä suoritetaan pääsääntöisesti päätösten vaikutusten ennakoarviointia suhteessa kuntastrategiaan. Vaikutusten ennakoarviointia on tehty toimielimissä vuodesta 2020 lähtien ja helmikuussa 2023 ohjeistusta päivitettiin velvoittamaan ennakoarviointi jokaiseen päätökseen. Ennakoarviointia on toteutettu vuoden 2023 aikana hyvällä tasolla, mutta ei vielä täysin ohjeistuksen mukaisesti. Toteutumista seurataan ja kehitetään edelleen.

Vuoden 2023 aikana kunta on raportoinut Valtionkonttoriin uuden raportointijärjestelmän vaatimusten mukaisesti.

Kuvaus kehittämistoimenpiteistä

Tilintarkastusyhteisö BDO:n sisäisen valvonnan kartoituksen konsultoinnin tuloksia on vuonna 2023 sovellettu käytäntöön ja kartoituksen suositusten mukaiset sisäisen valvonnan prosessit on otettu käyttöön.

Kunnan tietoturvan auditointi tehtiin loppuvuodesta 2023 Tieran kilpailuttaman toimittajan toimesta. Microsoft 365 CIS Level 1 -tietoturvakartoituksen avulla kartoitettiin suosituksia kokonaisvaltaisen tietoturvan parantamiseksi. Lisäksi toteutettiin Traficomien Hyöky-kartoitus, joka kartoittaa kunnan hyökkäyspinnan julkisissa tietoverkoissa.

Sisäisen valvonnan vuosisuunnitelma on laadittu ja vahvistettu kunnanhallituksessa. Riskienarviointin pohjalta on saatu luotua prosessi, jolla tarkastustoimintaa on

kehitetty ajantasaiseksi, sisäistä valvontaa palvelevaksi toiminnaksi. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta on toiminut hyvin, koska merkittävä osa valtuuston asettamista niin taloudellisista kuin toiminnallisistakin tavoitteista on saavutettu tilikaudella talousarvioon tarkasteltuna. Tietyt tavoitteista jäämiset eivät ole johtuneet sisäisen valvonnan tai riskienhallinnan laiminlyömisestä vaan muista ulkoisista syistä. Esimerkiksi rakennuspaikkoja ei jaettu tavoitteiden mukaisesti johtuen rahoitusmarkkinoiden suhdanteista ja asuinrakentamisen hiipumisesta valtakunnallisesti. Tavoitteiden saavuttamiset on tarkemmin raportoitu tilinpäätöksessä.

Vuoden 2023 talousarvioon on tehty strategisten ja sitovuustason tavoitteiden riskienarviointi. Kunnan käyttämiä ulkoistetun perinnän palveluita uudistettiin vuonna 2022 ja yhteistyö on jatkunut vuonna 2023 Revire Oy:n (ent. Suomen Kuntaperintä Oy) kanssa. Tämä järjestely on tehostanut, selkeyttänyt ja nopeuttanut perintäprosessia, jossa myös maksukehotusten lähettäminen asiakkaille tapahtuu perintätoimiston kautta.

1.2.3 Konsernin merkittävimpien riskien hallinta

Vuodenvaihteessa tapahtunut sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyminen hyvinvointialueelle työllisti alkuvuonna kuntaa selvittelytehtävillä. Siirtymisen jälkeisten tehtävien kuormittavuuteen sitoutettiin ylimääräisiä henkilöstöresursseja ja kunta maksoi sosiaali- ja terveyspalveluihin kuuluvia kustannuksia vuoden 2023 aikana vielä noin 169.000 euroa.

Kunnan talouteen tulevana vuosina kohdistuvaa alijäämän riskiä pyritään hillitsemään uudistetulla taloudentasapainottamisohjelmalla tulevien taloussuunnitelmavuosien aikana (kunnanvaltuusto 11.12.2023 § 56).

Sivistyspalveluiden palvelutarpeen kasvusta ja kunnan investointihankkeiden toteutumisesta muodostuu merkittävää riskiä talouteen.

Kuvaus merkittävimpien riskien arviointimenettelystä

Merkittävimmät riskit arvioidaan taloussuunnitelman laadinnan yhteydessä ja niiden toteutumista arvioidaan talousarvion valtuustoseurannan sekä tilinpäätöksen yhteydessä. Menettelyistä on ohjeistettu Siilinjärven kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan yleisohjeessa.

Kunnan kannalta merkittävässä toiminnossa riskeihin ja häiriötilanteisiin on varauduttu etukäteen laadituilla suunnitelmissa. Varautumissuunnitelmia päivitetään ja seurataan systemaattisesti. Vuonna 2023 kiinnitettiin erityistä huomiota energiakriisiin vaikutuksiin ja varavoimalla varautumiseen.

Henkilöriskit liittyvät osaavan ammattihenkilöstön saatavuuteen ja työpanoksen korvattavuuteen mahdollisten työpaikan vaihdosten ja sairauspoissaolojen yhteydessä. Kaikille työntekijöille ei korvaavaa henkilöä ole saatavissa nopealla aikataululla. Sivistyspalveluissa, yhteisissä palveluissa sekä teknisissä palveluissa nämä riskit ovat jo toteutuneet, koska hakijoita ei kaikkiiin tehtäviin ole saatu tai ei ole kelpoisuuden täyttäviä hakijoita. Vuoden 2023 aikana sijaisten ja määräaikaisten työntekijöiden rekrytointi on ollut haastavaa, kaikkia tehtäviä ja sijaisuuksia ei ole saatu täytettyä.

Siilinjärven kunnan sairauspoissaolot ovat kääntyneet laskuun koronavuosien jälkeen. Vuoden 2023 sairauspoissaolo oli 13,1 kalenteripäivää per työntekijä (kaikki työntekijät vakituiset ja määräaikaiset). Sairauspoissaolot laskivat 4,3 prosenttiyksikköä edellisestä vuodesta. Käytössä on ollut Auntie-järjestelmä, joka tarjoaa verkkovälitteisesti matalan kynnyksen keskusteluapua ilman lääkärin lähetettä. Vuonna 2023 Auntien paketteja käytettiin yhteensä 17 kpl. Tulokset Auntien käytöstä ovat olleet positiivisia ja se on koettu hyödylliseksi. Sairauslomat mielenterveyssyiden perusteella vähenivät noin 10 prosentilla edellisestä vuodesta.

Vuonna 2023 työtapaturmien aiheuttamien poissaolojen määrä laski huomattavasti edellisestä vuodesta. Vuonna 2023 työtapaturmien aiheuttamia poissaoloja oli 159 kalenteripäivää kun edellisenä vuotena niitä oli 665 kalenteripäivää. Työtapaturmien ennaltaehkäisyssä yksi tärkeä keino on työyksikön haittojen ja vaarojen arviointi osana jokapäiväistä työtä. Läheltä piti -tilanteet ja tapaturmat käydään läpi esihenkilöinfoissa ja työyksikössä. Työtapaturmat, läheltä piti -tilanteet ja havaitut turvallisuuspuutteet raportoidaan sähköiseen järjestelmään. Johtoryhmä käsittelee kuukausittain työtapaturmien aiheuttamat poissaolopäivät ja lisäksi johtoryhmälle sekä palvelualueille kootaan neljännesvuosittain tapaturmien tarkemmat kuvaukset.

Omaisuusriskit ja toiminnan vastuuriskit ovat hallinnassa. Vakuutukset ovat ajantasaiset sekä kattavat ja omavastuiden tasot on määritelty. Vakuutukset on kilpailutettu ja tarvittavat tarkistukset ja täsmennykset tehdään kunnan ja vakuutusyhtiön/vakuutusmeklarin yhteisessä vuosittaisessa vakuutuspalaverissa. Käytössä on ollut vakuutusmeklaripalvelu.

Kunta on palvelutoiminnassa tapahtuneista vahingoista suorittanut joitakin korvauksia. Palvelutoiminnan laajuus huomioon ottaen vahinkojen määrä on ollut erittäin vähäinen. Kunnan vahinkorahastosta maksettujen korvausten yhteismäärä on ollut vähäinen, 15.797 euroa (16.453 € v. 2022). Vahingot eivät ole johtuneet tehtävien hoidon huonosta järjestämisestä tai laiminlyönneistä. Toiminnallisesti tai talouden näkökulmasta tarkasteltuna merkitykseltään vakavia riskejä ei ole realisoitunut. Vuonna 2023 realisoitui yksi vahinkotapahtuma, jossa kunta oli korvausvelvollinen vastuuvakuutuksestaan.

Vahinkokorvausoikeudellisia prosesseja ei ole ollut eikä kunta ole joutunut väärinkäytöksistä oikeudellisiin tai taloudellisiin korvausvastuisiin.

1.2.4 Konserniyhtiöt

Merkittävimpien riskien hallitsemiseksi myös konserniyhtiöissä seurataan säännöllisesti sovittuja mittareita, tavoitteiden toteutumista ja niihin liittyviä riskejä. Tytäryhteisöjen hallitukset vastaavat tytäryhteisöjen riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta sekä riskien raportoinnista kunnanhallituksen antamien ohjeiden mukaisesti. Toimitusjohtajat vastaavat riskienhallinnan järjestämisestä sekä tuloksellisuudesta. Suurimmat taloudelliset riskit löytyvät konserniyhtiöiden peruskorjauksen tarpeessa olevasta rakennuskannasta.

Kunnanjohtaja ja sisäinen tarkastus suorittavat konsernivalvontaa säännöllisesti toimintavuoden aikana, minkä lisäksi he käyvät yhdestä kahteen kertaa vuodessa konsernivalvontakeskustelut tytäryhteisöjen hallitusten puheenjohtajien ja toimitusjohtajien kanssa. Kaikkien tytäryhteisöjen ja konsernijohdon yhteinen valvontatapaaminen on pidetty kerran vuodessa.

Kunnanvaltuuston hyväksymä konserniohje (27.5.2019 § 18) määrittelee tarkemmin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vastuut ja tehtävät.

1.2.5 Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Palvelualueiden johtajat ovat tehneet sisäistä valvontaa omilla palvelualueillaan ja raportoineet siitä sisäiselle tarkastukselle kunnassa käytössä olevaan sisäisen tarkastuksen muistilistan mukaisesti. Raporttien pohjalta on kukin palvelualue tehnyt arvion omista valvontakäytännöistään.

Sisäisen tarkastuksen vuosisuunnitelma laaditaan vuosittain ja vahvistetaan hallintosääntöön perustuen kunnanhallituksessa. Riskienarvioinnin pohjalta on saatu luotua prosessi, jolla tarkastustoimintaa on kehitetty ajantasaiseksi, sisäistä valvontaa palvelevaksi toiminnaksi. Sisäinen valvonta (johdon tarkkailu- ja varsinainen tarkastustoiminta) ja riskienhallinta on toiminut hyvin, koska merkittävä osa valtuuston asettamista niin taloudellisista kuin toiminnallisistakin tavoitteista on saavutettu tilikaudella, väärinkäytöksiä ei ole ilmennyt eikä kunta ole joutunut oikeudellisiin tai taloudellisiin korvausvastuisiin.